

ruimte

vakblad van de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning

Far-West Vilvoorde
Parkbos Gent
Forten en linies
Gevangenissen
Natuur in de Maasvallei

4

Ruimte

Ruimte is het vakblad van de Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning (VRP) en de opvolger van Ruimte en Planning. Het blad besteedt aandacht aan theorie en beleid, maar vooral aan goede praktijkvoorbeelden in binnen- en buitenland. Ruimte heeft ook oog voor de ruimtelijke aspecten van aanverwante sectoren (economie, mobiliteit, vastgoed, architectuur, toerisme, natuur, landbouw, publiek domein, landschapsarchitectuur, woonbeleid...). Het tijdschrift verschijnt driemaandelijks.

De Vereniging voor Ruimte en Planning

De Vlaamse Vereniging voor Ruimte en Planning (VRP) werkt aan een breed draagvlak voor kwaliteit en duurzaamheid in de stedenbouw en de ruimtelijke ordening. In haar werking en communicatie mikt de VRP op de planologen en stedenbouwkundigen, alsmede op iedereen die met ruimte en stedenbouw bezig is. Met studiedagen, vorming, panelgesprekken, de publicatie van het praktijkblad Ruimte en een vernieuwde website voedt de vereniging het debat over theorie en praktijk in het vakgebied.

Abonnement

Leden van de VRP betalen € 100 (studenten € 50) en krijgen Ruimte gratis. Niet-leden betalen € 65. Een los nummer kost € 20. Voor lidmaatschap, zie www.vrp.be.

Reacties

Met reacties, suggesties en voorstellen om te adverteren kan u terecht op het VRP-secretariaat, Meir 21, 2000 Antwerpen. 03 201 59 00. secretariaat@vrp.be.

4

NIELS

6

DE KLEINE RUIMTE

Nieuws over de VRP en het vakgebied

10

JUSTITIE

Time-out voor de gevangenis Peter Vermeulen en Kristin Müller

België wil investeren in bestaande en nieuwe gevangenis. De vraag rijst of er ook een heldere visie op de gevangenis van de eenentwintigste eeuw bestaat? Peter Vermeulen en Kristin Müller vinden dat we overhaast te werk gaan en pleiten voor bezinning.

17

CARTOON

Wurg

18

NEDERLAND

Zeg me waar je woont Pascal De Decker

De grenzen tussen wonen, werken en recreëren, tussen stad en buiten, tussen binnen- en buitenland, tussen tijdelijk en permanent, en tussen hoofd- en nevenverblijf vervagen. Dat staat in een advies van de Nederlandse VROM-raad.

20

BELEID

Provincies moeten sexy zijn Paul Wuillaume

Voor veel planners is de provincie veeleer een secundair en weinig creatief beleidsniveau dat vooral de nadruk legt op juridische orthodoxie. Welke rol kunnen provincies spelen inzake ruimtelijke planning?

26

ERFGOED

Een plan voor de fortengordels rond Antwerpen Karen Gysen

Het Antwerpse provinciebestuur werkt aan een, door Vlaanderen ondersteund, strategisch project rond de fortengordels. Tegelijk maken die gordels ook deel uit van een Europese project waarin Vlaanderen en Nederland samenwerken.

34

BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

De blinde vlek van Brussel Jens Aerts en Géry Leloutre

Vlaanderen en Brussel moeten gezamenlijk studiewerk verrichten over concrete dossiers waarbij beide gewesten te winnen hebben. Ruimtelijke planners moeten in dat opzet, politiek en communautair onafhankelijk, creatieve en gebiedsoverschrijdende ruimtelijke concepten en strategieën aanreiken.

40

PRAKTIJK

Partners voor het Parkbos Gent Hannelore Vandorpe en Peter Swyngedaauw

Het Vlaams gewest, de provincie Oost-Vlaanderen, de stad Gent en de gemeenten De Pinte en Sint-Martens-Latem hebben de handen in elkaar geslagen voor het aanleggen van een 1200 hectare groot Parkbos. Na tien jaar komt er schot in de zaak.

44

VLAAMS BOUWMEESTER

Creatief voor de slimme weggebruiker Bart Van Moerkerke

Omdat de technische randvoorwaarden minder streng zijn, kunnen ontwerpers en architecten hun creativiteit botvieren op bruggen voor fietsers en voetgangers. Vier geslaagde voorbeelden van bruggen met wortels in hun omgeving.

50

RWO

Particulier bezit meeste bouwgrond Isabelle Loris

Liefst 84% van de Vlaamse bouwgronden is particulier bezit. Bij de overheid bezitten vooral steden en gemeenten bouwterreinen.

54

LOKAAL

Tien keer meer capaciteit Dries Willems

Antwerpen heeft in de periode 1970-2006 op het vlak van ruimtelijk beleid belangrijke ontwikkelingen doorgemaakt. Telkens andere spelers verschenen op het toneel en ook de rol van het stadsbestuur veranderde.

60

IN DE TIJD

Vilvoorde City, meer bepaald in de Far-West Annelies Tollet

In de periode tussen de twee wereldoorlogen legde België het grootste sociale bouwprogramma uit zijn geschiedenis ten uitvoer. Geen echte tuinsteden maar tuinsteden waren het dominante huisvestingstype in dat programma. De Far-West in Vilvoorde is een voorbeeld van zo'n bescheiden tuinstad.

66

TROS

Het "uniek loket" is eenvoudig Wim Rasschaert en Jelleke Rooms

In zowat elk beleidsdomein kan de administratieve last worden teruggedrongen. De Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening is alvast een eerste stap in de goede richting.

68

NATUUR EN TOERISME

De rivier kan weer voorspoed brengen Peter Renard

Aan de oevers van de Maas in Nederlands en Belgisch Limburg ontwikkelt zich een naar Vlaamse normen groot natuurgebied, dat moet uitgroeien tot een toeristische trekpleister. Ruimtelijke ordening speelt een belangrijke rol in het project "Maasvallei... grensverleggend."

74

RECENSIES

80

OPINIE

Lust of last voor de privésector? Pieter Thomaes

In het voorjaar keurde het Vlaams parlement het decreet grond- en pandenbeleid goed. De private bouwsector was allerminst enthousiast. Maar is de kritiek van de sector ook gegrond?

10

26

40

54

68

inhoud

Ja tegen Europa

Hans Leinfelder
UNIVERSITEIT GENT

Bas Waterhout reikt op een gebundelde wijze een schat aan informatie aan over hoe Europa wel, of misschien net niet, met ruimte en ruimtelijke ontwikkeling omgaat.

"Ruimtelijke dimensie krijgt moeilijk voet aan de grond in het Europese beleid" Bas Waterhout

The institutionalisation of European spatial planning.

IOS Press en Delft University Press |

Amsterdam en Delft | 2008 | 240 blz. | € 45

Bas Waterhout werkt sinds 2003 als onderzoeker aan het OTB-onderzoeksinstituut van de Technische Universiteit Delft. Aan dit instituut zijn ook Andreas Faludi en Wil Zonneveld verbonden. Het is onder de vleugels van deze vermaarde coryfeeën van de Nederlandse planologie dat Waterhout op 16 juni 2008 promoveerde op een Engelstalig proefschrift over de institutionalisering van de Europese ruimtelijke planning. Het onderwerp leent zich van nature voor heel wat discussie in internationale fora. Het proefschrift is dan ook een bundeling van talrijke congresbijdragen en publicaties in gerenommeerde internationale wetenschappelijke tijdschriften. Wie over herhalingen heen kan lezen, die in dit soort van teksten onvermijdelijk zijn, en zich niet druk maakt over een af en toe rafelige rode draad tussen de hoofdstukken, krijgt in ieder geval een grondige en vlot leesbare historische analyse voorgeschoteld van hoe de ruimtelijke dimensie maar moeilijk een voet aan de grond krijgt in het Europese beleid.

Eerst gaat Waterhout nader in op het begrip "institutionalisering" – met instituties als die structuren die organi-

discours inhoudelijk hebben trachten te voeden. In de eerste plaats is dat de idee van "polycentrische ontwikkeling" uit het Europese Ruimtelijk Ontwikkelingsperspectief (EROP) van 1999. Alhoewel dit EROP in de wereld van de ruimtelijke planners enigszins het statuut van referentiekader heeft verworven, kreeg het nooit een groot politiek gewicht.

ONTLUISTEREND

Minutieus wordt beschreven hoe de aandacht van het beleid binnen de Europese Unie met een iet of wat ruimtelijk karakter, tussen 1999 en 2007 inhoudelijk langzaam maar zeker verschoof naar het concept "territoriale cohesie". Deze idee raakte in die periode strategisch ook min of meer ingebed of geïnstitutionaliseerd op Europees niveau met de parallelle ontwikkeling van het onderzoeksnetwerk ESPON, de opeenvolgende programma's van Interreg en recentelijk de "Territoriale Agenda" van de Europese Unie. Tenslotte wordt in één hoofdstuk onderzocht of het Nederlandse ruimtelijk beleid is "vereeuropeiseerd". Of Nederland, met andere woorden, in zijn Vijfde Nota en Nota Ruimte aandacht heeft voor de internationale dimensie van de Nederlandse ruimtelijke ontwikkeling.

Waterhout reikt op een gebundelde wijze een schat aan informatie aan over hoe Europa wel, of misschien net niet, met ruimte en ruimtelijke ontwikkeling omgaat. In tegenstelling tot de "meerderheid" Nederlanders die destijds "neen" zegden tegen de Europese grondwet, neemt Waterhout niet echt een standpunt in. Wetenschappelijke correctheid krijgt de bovenhand op normatieve standpunten als basis voor een breder maatschappelijk debat. Wat

echter met de hamvraag of de Europese Unie zich in de toekomst echt wel meer

moet gaan bezighouden met ruimtelijke planning of wat met de in ieder geval in Vlaanderen brandende vraag of de EU dat nu al niet op ongecoördineerde wijze doet via allerlei sectorale richtlijnen – à la habitat-, vogel-, MER- en waterrichtlijn? Het is aan de lezer om zelf een antwoord te zoeken. De analyse van de Europese dimensie van de Nederlandse ruimtelijke beleidsnota's is in ieder geval ontluisterend genoeg en kan als waarschuwing gelden voor het nieuwe Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

› De analyse van de Europese dimensie is ontluisterend ◀

saties en procedures met elkaar verbinden en betekenis geven – en op discoursanalyse als gepaste onderzoeksmethode. Daarna wordt de lezer onmiddellijk duidelijk gemaakt dat het streven van een aantal relevante actoren om "ruimte" formeel op de Europese agenda te plaatsen, tot nog toe weinig succes heeft gekend. Vervolgens wordt in vier hoofdstukken uitvoerig aandacht besteed aan de twee planningsconcepten die het ruimtelijke Europese beleids-

Tom Coppens
ONDERZOEKER KU LEUVEN

Vlaanderen in de knoop

Milieuactivist Erik Grietens schreef een boeiend boek over het onvermogen of de onwil van de overheid om een duurzaam ruimtelijk beleid te voeren. Het is een pleidooi om ruimtelijke planning een betere plaats te geven in het beleid en een aanrader voor onze politici.

Erik Grietens.

Vlaanderen in de knoop.

Een uitweg uit de ruimtelijke wanorde.

Bond Beter Leefmilieu | Brussel | 2009 | 188 blz. | € 20.

Voor de collega's onder ons die vergeten zijn waarom ruimtelijke planning een nuttige tot zeer nuttige bezigheid is, heeft Erik Grietens een boeiend boek geschreven. "Vlaanderen in de knoop, een uitweg uit de ruimtelijke wanorde" is de titel van de huisexpert ruimtelijke ordening van milieukoepel Bond Beter Leefmilieu (BBL). Grietens beschrijft er op zijn eigen militante wijze de voorschrijdende wanorde van de Vlaamse ruimte, maar vooral ook het onvermogen of de onwil van de overheid om een duurzaam ruimtelijk beleid te voeren. Daarbij geeft hij aan hoe het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV), ondanks de initieel steile ambities en goede bedoelingen, het tij van de aanhoudende verrommeling van Vlaanderen niet heeft kunnen keren. De laatste jaren ging het zelfs fors bergaf met die Vlaamse beleidsambities. We zetten zijn bevindingen in sneltempo voor u even op een rijtje.

Wonen en bouwen doen we volgens Grietens blijkbaar nog steeds het liefst op maagdelijke terreinen en in woonuitbreidingsgebieden in het buitengebied. Het schrijnend tekort aan bossen in sommige streken houdt de kap ten behoeve van nieuwe exclusieve woonparken of nieuwe bedrijventerreinen nauwelijks tegen. Ondanks de jaarlijks terugkerende waterrellende in dit vlakke land aan de stij-

niet minder dan 700.000m² aan nieuwe grootschalige perifere detailhandel – al dan niet gekoppeld aan de bouw van een voetbalstadion – op de tekenplank ongeduldig te wachten op een vergunning. De effecten op het bestaande handelsapparaat in de kernen en op het verkeer zijn niet te overzien. Plannen voor de Brusselse ring en de Antwerpse Lange Wapper tonen dan weer dat de aanpak van de verkeerscongestie nog altijd gebaseerd is op het oude adagio van meer beton en asfalt, terwijl de beloofde grootschalige openbaar vervoersplannen verdacht vaak vrome wensen blijven.

ROL VLAAMS PARLEMENT

Voor onze economische groei snijden we bij voorkeur nog altijd nieuwe bedrijventerreinen aan – zoals de waardevolle Sizegemkouter in Aalst – in de plaats van oude en vervuilde terreinen te saneren en opnieuw te ontwikkelen. Bestaande bedrijventerreinen blijven dan weer onderbenut, of worden te snel volzet verklaard. Onze ambities voor Vlaanderen als distributieland hebben dan weer enorme gevolgen voor de groei van de Vlaamse havens. Hun uitbreidingshonger vereist dat steeds meer open ruimte wordt geofferd op het altaar van distributie en logistiek. De haventrafiek doet op zijn beurt dan weer de congestie op de wegen sterk toenemen. Tenslotte doet Grietens ook een boekje open over de bedenkelijke kwaliteit van de naar aanleiding van al die planningsprocessen opgestelde milieueffectenrapporten. Steevast

blijken die rapporten weinig objectief tot zelfs ronduit gemanipuleerd. Hoewel ze in theorie een goed instrument zouden

› Voor alle collega's die nog eens beargumenteerd willen zien waarom ze aan planning doen ◀

gende zee zijn er nog steeds slimmeriken die waterzieke gebieden verkavelen en verpatsen aan niets vermoedende bouwlustige gezinnen. De overheid laat dat toe en is zelfs vaak betrokken partij.

Nieuwe winkels komen – zeker na de versoepeling met de beruchte Ikea-wet – meer dan tevoren op autolocaties buiten het stadscentrum. Volgens Grietens staat er vandaag

kunnen zijn voor een duurzaam beleid, worden ze in de praktijk louter gebruikt om een reeds gekozen project ex post te legitimeren. De gevolgen van dit wanbeleid zijn bekend: verdere versnippering van het landschap en onze natuur, daling van de biodiversiteit, aanhoudende selectieve stadsvlucht, een ongezond en lawaaiig leefmilieu, een verstoorde watercyclus en een onbeheersbare collectieve autoverslaving.

“De diensten die de natuur aan de mensen levert, zijn gigantisch maar worden vaak niet onderkend. Voor sommigen is dat handig, want dan kunnen ze de natuur gewoon voort opsouperen. Voor ons is ook op het eerste gezicht rendementloze natuur dus zeer waardevol. Alleen kan je dat vandaag nog amper hardop zeggen en dus spelen we dat spel in zekere zin mee.”

LAMBERT SCHOENMAEKERS,
REGIONAAL LANDSCHAP KEMPEN EN MAASLAND.